

УДК 332.146:334.72

Люта О.В., к.е.н., Гуркіна О.В., викладач-стажист, Українська академія банківської справи

РЕГІОНАЛЬНІ ФОНДИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

У статті проаналізовано основні тенденції розвитку регіональних фондів підтримки підприємництва, їх роль у підтримці малого бізнесу та обґрунтовано недоцільність паралельного існування регіональних і місцевих фондів підтримки підприємництва.

Ключові слова: малий бізнес, фінансові ресурси, регіональні фонди підтримки підприємництва.

У сучасних умовах трансформації економіки та переходу до нових ринкових відносин підприємство набуває все більшого значення. Малі підприємства завдяки гнучкості та чутливості до змін попиту, готовності до сприйняття технологічних інновацій можуть розширювати асортимент продукції за незначних капіталовкладень і сприяти продуктивній зайнятості населення. Всебічна підтримка та подальший розвиток підприємництва сприяють зниженню диспропорцій на товарних ринках, стимулюють розвиток конкуренції, дають змогу підвищити доходи громадян та забезпечити сталі доходи місцевих бюджетів.

На сьогоднішній день в Україні діє 218 тис. малих підприємств, де працює понад 1,7 млн. громадян України. На частку малих підприємств припадає більше ніж 10 % валового національного продукту, 7 % виробленої в державі продукції та наданих послуг. Тільки у 2000 р. малими підприємствами реалізовано продукції, товарів, виконано робіт та надано послуг на рівні 22,1 % від загального обсягу реалізації по Україні, що в 1,8 рази більше порівняно з 1999 р. На основі подальшого розвитку відносин власності планується підвищення частки приватного та корпоративного секторів у структурі ВВП як мінімум до 75- 80 %.

Але діяльність малих підприємств в Україні пов'язана з великими труднощами. Кожне третє мале підприємство самоліквідується так і не розпочавши господарської діяльності. Зокрема, кількість діючих малих підприємств складає лише 70 % від загальної кількості зареєстрованих. Основною проблемою функціонування підприємств малого бізнесу була і залишається проблема дефіциту фінансових ресурсів. На жаль, комерційні банки не зорієнтовані на кредитування сектора малого підприємництва через незадовільний фінансовий стан більшості підприємств, обмежену кількість інвестиційно привабливих проектів, рівень розробки яких відповідав би міжнародним вимогам. У свою чергу, необхідність надання ліквідного заставного забезпечення та високі відсоткової ставки за банківськими кредитами не дають можливості малим підприємствам співпрацювати з вітчизняними банківськими установами.

Сектор небанківських фінансово-кредитних установ, який є потужним механізмом акумуляції фінансових ресурсів для підтримки малого бізнесу в розвинутих країнах світу, в Україні розвинутий недостатньо, і не може задовольнити фінансові потреби малих підприємств. Таке завдання успішно можуть виконати інші установи, зокрема, фонди підтримки підприємництва. Відповідно до ст. 13 Закону України "Про державну підтримку малого підприємництва" визначено, що фінансове забезпечення реалізації державної політики у сфері підтримки малого підприємництва повинні здійснювати відповідно до своєї компетенції на загальнодержавному рівні Український фонд підтримки підприємництва, на регіональному - регіональні фонди підтримки підприємництва, на місцевому рівні - місцеві фонди підтримки підприємництва.

З метою створення відповідних умов для розвитку малого бізнесу у грудні 1991 р. був створений Український національний фонд підтримки підприємництва і розвитку конкуренції, який згодом у 1995 р. перетворився в Український фонд підтримки підприємництва відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 687 від 27 серпня 1995 р.

Паралельно з організацією цього фонду з метою підтримки підприємництва в аграрній сфері було створено Український державний фонд підтримки селянських (фермерських) господарств, пріоритетними напрямками діяльності якого є фінансування землеволодіння, відшкодування частини витрат, пов'язаних зі сплатою відсотків за користування позиками банків і ряд інших. Українським державним фондом підтримки селянських (фермерських) господарств та його регіональними відділеннями у 1999 р. надано фінансову допомогу фермерським господарствам країни на суму 1,2 млн. грн. Значна частина допомоги використовувалася, як правило, на розробку комплексних робіт по відведенню земель для організації цих господарств.

Фонд підтримки підприємництва не є комерційною організацією, отже не має на меті своєї діяльності отримання прибутку. Для реалізації основних напрямків його діяльності використовуються кошти, передбачені Державним бюджетом на фінансову підтримку підприємництва. Крім цього, Фонд отримує з Фонду держмайна 5 % коштів, одержаних від приватизації державного майна. Але цих сум далеко не досить для фінансування всіх заявок.

Найбільшу увагу Фонд приділяє підтримці малого бізнесу, здебільшого, недержавних форм власності та надає кредити на розвиток виробничої бази малих підприємств. Кредит надається за ставкою, що дорівнює ставці НБУ та кредитною радою Фонду. Термін надання - не менше 1 року, середній розмір - 50- 70 тис. грн. Ці гроші дають змогу закупити обладнання і розпочати виробництво.

А надалі, за умови перспективності проекту, може бути відкрита кредитна лінія. Кредит надається після проведення техніко-економічної експертизи проекту, що здійснюється силами фахівців Фонду. На даному

етапі пріоритетними напрямками в роботі Фонду є підтримка проектів і програм у сферах:

- виробництва, зберігання і переробки сільськогосподарської продукції;
- виробництва будматеріалів і елементів конструкцій для Індивідуального і колективного, житлового і промислового будівництва;
- виробництва товарів широкого споживання, інноваційної діяльності.

За період діяльності Фонду було профінансовано більше 200 проектів. Кошти Фонду були спрямовані на розширення виробництва комплексів для виготовлення будівельних матеріалів (МП "АгрІма", м. Київ); організацію виробництва овочевої продукції методом сублімації (ТОВ "Інтеррейд", м. Миколаїв); організацію виробництва печива (НВКФ "БНК", м. Київ); введення в експлуатацію комплексів з переробки м'яса (ЗАТ "Котон", м. Вінниця); збільшення обсягу виробництва зварювальних трансформаторів (ТОВ "Еліз", м. Запоріжжя); розширення виробництва модельного взуття (НВФ "ЕКЮ ЛТД", м. Харків); виробництво вертикальних насосів (МП "Енергетик", м. Одеса); розширення виробництва блок-пунктів для заправки паливом транспортних засобів (МПП "Фатум", м. Вінниця); збільшення виробництва миючих засобів (АТ «Новелті», м. Київ) та інші напрямки підприємницької діяльності.

Українським фондом підтримки підприємництва продовжується робота з реорганізації регіональних відділень і створення спільно з органами державної влади та самоврядування регіональних фондів підтримки підприємництва. Діяльність цих фондів передбачає не тільки надання кредитів, гарантування та сплату відсотків, а й фінансування окремих цільових програм, консультативну, експертну та правову допомогу у розвитку малого підприємництва. Такі регіональні фонди вже діють у Луганській, Вінницькій, Київській, Дніпропетровській, Закарпатській, Миколаївській, Полтавській, Одеській областях та в містах Києві, Севастополі, Шостці, Конотопі, Тростянці.

Фондом також розпочато роботу з фондом "Євразія" в рамках Програми "Малий бізнес в малих містах України" у Львівській, Рівненській, Харківській, Дніпропетровській, Донецькій, Івано-Франківській, Тернопільській, Вінницькій та Сумській областях. На зазначені заходи передбачається спрямувати кошти Фонду на суму 200 тис. дол. та Фонду "Євразія" на суму 1 млн. дол. П'ять центрів малого бізнесу Рівненської області за рахунок гранту Фонду "Євразія" в рамках вказаної програми протягом двох років отримуватимуть фінансову підтримку на суму 190 тис. дол.; в Сумській області за допомогою бізнес-центру розроблено проекти розвитку малого підприємництва у п'яти містах.

Реалізується створена за ініціативою Українського фонду підтримки підприємництва "Програма надання підтримки малому та середньому бізнесу і зниження соціальної напруги в результаті реструктуризації вугільної промисловості в Луганському регіоні", розрахована на 1998-2000 рр. У Програмі взяли участь Луганська обласна Рада народних депутатів та обласна держадміністрація, Фонд, представництво Проекту ТАСІС в Україні,

Українська державна компанія по реструктуризації вугільної промисловості, фірма СЕРАС (Франція), центр зайнятості, міжрегіональний фонд "Бізнес-центр", Регіональний фонд підтримки підприємництва у Луганській області. Програма з загальним кошторисом близько 13,5 млн. грн. передбачала створення близько 4 тис. підприємств малого бізнесу із загальною кількістю зайнятих майже 16 тис. мол. У рамках програми створено центр соціальної адаптації, який надав допомогу у працевлаштуванні 701 безробітному, проведено навчання 112 безробітних, 865 суб'єктам підприємництва надані консультації.

Регіональним фондом підтримки підприємництва Луганської області було профінансовано проекти "Створення машинно-технічної станції в Біловодському районі на суму 0,48 млн. грн., "Реконструкція Изваринської птахофабрики" на суму 0,5 млн. грн. Відкрито кредитну лінію на 200 тис. грн. фірмі "Авіа-АгроТрейд", виділено 75 тис. грн. на придбання сільгоспавіації та проведення хімічних робіт у сільському господарстві. Разом з місцевими органами влади та проектом ТАСІС створено 4 учбових центри з підготовки підприємців малого бізнесу в містах Луганську, Стаханові, Брянці, Антрациті.

У Черкаській області відкрито кредитну лінію терміном на 3 роки, яку буде профінансовано Українським фондом підтримки підприємництва на суму 650 тис. грн. Формуються статутні фонди регіональних фондів підтримки підприємництва у Харківській та Запорізькій областях.

Надавалася фінансова допомога за рахунок позабюджетних джерел суб'єктам підприємництва і регіональними фондами підтримки підприємництва: у Львівській області - 18 тис. грн., м. Києві – 510 тис. грн., Хмельницькій області - 15,8 тис. грн. Кам'янець-Подільським районним благодійним фондом підтримки малих підприємств було надано короткотермінових позичок суб'єктам підприємництва на суму 30 тис. грн., Львівським регіональним центром післяприватизаційної підтримки підприємств підприємницьким структурам надано пільгових кредитів на суму 93 тис. грн.

З метою забезпечення фінансової підтримки малих підприємств в Сумському регіоні було створено фонди підтримки підприємництва у містах Конотопі, Шостці і Тростянці. А в Сумах через відсутність коштів фонд підтримки підприємництва не створено.

Найбільш ефективно діє Фонд підтримки малих підприємств в місті Конотопі, який було створено в 1991 р. Взагалі, за кількістю діючих малих підприємств і за фінансово-господарськими результатами їх діяльності Конотоп займає перше місце серед міст області. Сьогодні на території міста діє 238 малих підприємств, що на 20 % більше ніж у 1999 р. За участю Фонду підтримки малих підприємств у Конотопі було створено консультаційну фірму "Бізнес-сервіс", яка в 1999 р. стала переможцем конкурсу Фонду "Євразія" на найкращий проект реалізації програми розвитку і підтримки підприємництва в малих містах України. Завдяки цьому 5 центрів підтримки малого бізнесу в містах області отримуватимуть фінансову підтримку Фонду "Євразія" протягом двох років. Фондом підтримки малих підприємств в м.

Конотопі розроблена спеціальна програма надання допомоги підприємцям при отриманні ідентифікаційних кодів, ліцензій, дозволів та патентів, але фінансова підтримка малих підприємств залишається пріоритетним напрямком його діяльності.

За Ініціативою підприємців м. Тростянця восени 2001 р. було створено Фонд підтримки підприємництва. За півроку свого існування Фонд надав фінансову допомогу малим підприємствам у розмірі 10 тис. грн.

Основною проблемою функціонування регіональних фондів підтримки підприємництва є обмеженість фінансових ресурсів. На нашу думку, додатковими джерелами формування регіональних фондів підтримки підприємництва можуть бути:

- частка коштів, що вносяться суб'єктами господарювання у вигляді плати за ліцензування певних видів господарської діяльності;
- частка коштів, одержаних від приватизації державного майна;
- кошти, одержані від відчуження комунального майна;
- частка коштів, одержаних від продажу суб'єктам підприємницької діяльності спеціальних торгових патентів;
- частка коштів, одержаних у вигляді плати за здійснення державної реєстрації та перереєстрації суб'єктів господарювання;
- добровільні внески фізичних і юридичних осіб, у тому числі іноземних.

Створення регіональних фондів підтримки підприємництва в усіх областях України сприятиме посиленню ефективності використання суспільних ресурсів, більш повному розкриттю підприємницького потенціалу, забезпеченню правової відкритості та прорості у сфері підприємницької діяльності. Але, на нашу думку, невиправданим є паралельне існування на регіональному рівні регіональних і місцевих фондів підтримки підприємництва. Враховуючи те, що формування цих фондів передбачено за рахунок однакових джерел, а надання фінансової підтримки малого підприємництва здійснюється за єдиними напрямками, передбаченими відповідними регіональними програмами, вважаємо невиправданим існування місцевих фондів підтримки підприємництва. До того ж, створення численних місцевих фондів підтримки підприємництва призведе до розпорошення фінансових ресурсів на регіональному рівні, стимулюватиме фінансову допомогу за схемою "лоббійської підтримки" діяльності окремих комерційних структур на місцях.

Таким чином, з метою підвищення ефективності використання коштів для підтримки розвитку підприємницької діяльності, фінансування заходів щодо формування інфраструктури підтримки і розвитку малого підприємництва, стимулювання залучення суб'єктів малого підприємництва до реалізації державних та регіональних соціально-економічних та інвестиційних програм вважаємо за доцільне формування лише регіональних фондів підтримки підприємництва.

Функціонування регіональних фондів підтримки підприємництва дає змогу сконцентрувати ресурси для підтримки найважливіших сфер малого бізнесу, що відповідають державним, регіональним і місцевим інтересам.

Діяльність регіональних фондів підтримки підприємництва позитивно впливає не лише на розвиток малого бізнесу, а й на економічний стан регіону в цілому.

Список літератури

1. Закон України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва" від 21 грудня 2000 р. №2157-111.
2. Закон України "Про державну підтримку малого підприємництва" від 19 жовтня 2000 р. № 2063-111.
3. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2001.
4. Мазур О.Є. Напрями фінансової підтримки малого бізнесу// Фінанси України. -2001. - № 4. - С. 51-57.
5. Малий бізнес України. Підприємці здатні відродити країну. Асоціація сприяння розвитку приватного підприємництва в Україні "Єднання". - К.: Видавництво "ТОП", 1998.

Summary

The main trends of development of regional funds of small business support and their role in the financial support of mall enterprises are analyzed, the pointlessness of parallel existence of regional and territorial funds of small business support are motivated in the article.

Люта, О.В. Регіональні фонди підтримки підприємництва та їх роль у розвитку малого бізнесу [Текст] / О.В. Люта, О.В. Гуркіна // Вісник Української академії банківської справи. - 2001. - № 2(11). - С. 26-29.